

EDWARD SWIER

“HET IS ZAAK EEN ZO GROOT MOGELIJK NETWERK TE REALISEREN”

Steunpunt Aangepast Sporten Midden-Brabant creëert gemeenteverstijgend aanbod

Het Steunpunt Aangepast Sporten Midden-Brabant is sinds 1996 onderdeel van één van de grotere sportstimuleringsbureaus van Nederland. De gemeente Tilburg biedt onderdak en trekt de kar. Maar waag het niet nog van een Tilburgs project te spreken. “Daarvoor zijn de samenwerkingspartners ons te lief. Hier wordt écht gemeenteverstijgend gedacht.”

Samenwerken. In de regio. Het is het sleutelwoord. Wie alles op zichzelf wil doen, ontdekt niet alleen al snel de grenzen van zijn gemeente, maar ook het eindige van zijn mogelijkheden. Wie met zeven gemeenten samenwerkt, heeft heel wat meer armslag. En daar profiteren de inwoners van. Het aanbod voor aangepast sporten in de regio Midden-Brabant is de laatste jaren dan ook flink uitgebreid. En als het aan het Steunpunt Aangepast Sporten ligt, komen er nog veel meer mogelijkheden bij.

Met Mieke Couwenberg, consultant Aangepast Sporten, en Michiel de Haan, teammanager Sportstimulering bij de gemeente Tilburg, doken we in de historie van het regionaal samenwerkingsverband, om ook de toekomst van een grensoverschrijdend aanbod voor aangepast sporten te kunnen schetsen.

Pionieren

Het is alweer twintig jaar geleden dat in Tilburg de eerste stap werd gezet. De stichting die destijds activiteiten opzette voor mensen met een beperking, fysiek of verstandelijk, ging de boer op en stapte de

gemeentegrens over. “Dat was letterlijk pionieren. Bij de ene gemeente klopten we aan bij de wethouder, andere gemeenten hadden een ambtenaar sport of we zochten de sportconsulent op”, vertelt Couwenberg. “Soms liep je een blauwtje, andere keren stapte je naar buiten met een vervolgspraak.”

De Haan: “Iemand moest de eerste stap zetten. We zijn met iedereen gaan praten van wie we dachten dat hij iets voor ons kon betekenen. In eerste instantie hebben we bij de omliggende gemeenten gesprekken gevoerd met de voor het sportbeleid verantwoordelijke ambtenaren. In een

“Het gaat er niet om of je een rolstoelbasketbalteam in Tilburg óf in Waalwijk start, het gaat erom dat je het samen voor elkaar krijgt”

later stadium, als er met een gemeente overeenstemming was gevonden, zijn ook zorginstellingen en sportaanbieders in die gemeenten benaderd. Hierbij werd goed bekeken wat de behoeftes en mogelijkheden waren voor de diverse doelgroepen en hoe we daar samen aan konden werken, om een zo divers mogelijk aanbod te creëren. Er waren enorm veel uitdagingen, in onze eigen gemeente én daarbuiten. Om van niks naar iets te komen, dat is toch het lastigst. En het was uiteindelijk natuurlijk wel zaak dat een en ander politiek werd afgehecht.”

De Haan kan zich de beginjaren nog levendig herinneren. “Het was altijd maar weer experimenteren. Hadden we vraag, dan was er geen aanbod. En was eenmaal het aanbod gecreëerd, dan was soms de vraag alweer opgedroogd. Verenigingen zijn doorgaans heel enthousiast, zetten graag de schouders eronder en vinden het prettig om zich voor onze doelgroep in te zetten, maar je moet er in het begin wel hard aan trekken.”

Het is de inspanningen waard geweest. “Inmiddels is het Steunpunt”, licht Couwenberg toe, “een samenwerkingsverband van zeven gemeenten in de regio Midden-Brabant. Wij organiseren en coördineren vanuit Tilburg al het werk rondom het aangepast sportaanbod. Combinatiefunctionarissen, sportcoaches, buurtsportwerkers en verenigingsondersteuners zijn onze oren en ogen in het veld. We hebben de doelgroepen in kaart, kijken naar de behoeftes liggen en wat we daaraan kunnen doen. We hebben contact met het

onderwijs, zorg en welzijn en we kennen de verenigingen, de sportaanbieders. Die groep is steeds groter geworden. Er zijn inmiddels ook commerciële aanbieders en fysiotherapeuten met aanbod. En alle kandidaat-sporters worden ondersteund in de zoektocht naar het beste aanbod. We organiseren thema-avonden en cursussen, helpen verenigingen aanbod te creëren. En we helpen sporters via ons sportcoachtraject om in contact te komen met de vereniging die het beste bij ze past.”

De Sport- & Beweegwijzer

Verenigingen worden geholpen bij het communiceren van hun aanbod. Het gaat erom dat je gevonden wordt. Couwenberg: “Goede voorlichting geven is essenti-

eel. We zorgen dan ook dat we goed zichtbaar zijn en ons aanbod vindbaar. Dat kan op onze website, maar we geven ook ieder jaar een Sport- & Beweegwijzer uit.”

Dat is letterlijk een presenteerblaadje. Met de verspreiding van de Sport- & Beweegwijzer in de gemeenten Gilze en Rijen, Goirle, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Oisterwijk, Tilburg en Waalwijk bereikt het Steunpunt Aangepast Sporten Midden-Brabant meer mensen dan lang voor mogelijk werd gehouden. Zorgaanbieders, huisartsen, fysiotherapeuten en onderwijsinstellingen hebben de gids liggen, en het is ook mogelijk er via de website één aan te vragen. In het blad staat een haast oneindige reeks verenigingen, clubs, aanbieders en fysiotherapeuten. “Zo’n vijftien tot twintig mensen per week zoeken individueel, via onze website, naar aanbod. Qua absolute getallen lijkt dat minimaal, maar afgezet tegen de grootte van onze doelgroep is dat zeer behoorlijk”, aldus De Haan.

Couwenberg: “Naast de mensen die ons zelf weten te vinden of ons bereiken via de instelling waar ze verblijven of hun school, krijgen we ook steeds vaker verwijzingen via de eerstelijnszorg en het revalidatiecentrum. De GGZ gaat nu ook participeren en we proberen bovendien het nodige via Wmo-consulenten uit te

zetten. De Wmo-consulenten zitten aan de keukentafel bij hun cliënten en kunnen sport en bewegen als middel aanbieden om een aantal doelstellingen van de Wmo te verwezenlijken. Door te gaan bewegen of sporten kan iemand zijn sociale netwerk vergroten en is de kans op zelfredzaamheid en zelfstandigheid groter, en dat kan leiden tot reïntegratie in de maatschappij. Sport- en beweegactiviteiten moeten dan echter niet alleen als een leuke vrijetijdsbesteding worden gezien. Dat mensen die extra ondersteuning nodig hebben ook via de Wmo de weg naar de sportcoach kunnen vinden is trouwens het allermooiste. Op die manier kun je steeds meer mensen laten ervaren hoe fijn het is om te bewegen.”

Samenwerken, op gemeentelijk niveau en met alle overige partijen, is daarbij essentieel, benadrukt Couwenberg. “Het is zaak een zo groot mogelijk netwerk te realiseren. Samenwerking tussen instellingen en gemeente zien wij als wezenlijk. Welzijnsorganisaties, eerstelijnszorg, revalidatiecentrum, onderwijs, bedrijfsleven – in alle geledingen van de samenleving moet je mensen en instanties vinden met wie je dingen kunt organiseren.”

Met de provinciale bijdrage, een ruime bijdrage van de gemeente Tilburg en vergoedingen van de aangesloten gemeenten kan vanuit Tilburg een tweetal werknemers op het Sportloket parttime opereren. “Bij andere gemeenten hebben ze nog wel ‘uren’, voor een sportcoach bijvoorbeeld. Het mooiste zou zijn als we meer fte’s voor het Steunpunt zouden krijgen, zodat we ook in de andere deelnemende gemeenten gedurende een dagdeel een Sportloket kunnen openen. Dan zijn we nog beter vindbaar en kunnen we nog beter advies op maat geven.”

Borging

Het aanbod is – hoewel er altijd wensdromen blijven – breed en veelomvattend. De Haan: “Juist dat is één van de redenen geweest om het steunpunt op te richten, omdat je met z’n allen meer kan dan in je eentje. Er zijn veel verschillende doel-

groepen. Als je een lichamelijke beperking hebt en je wilt gaan hockeyen, zie dan maar eens tien mensen bij elkaar te vinden die ook jouw beperking hebben, die ook nog eens willen gaan hockeyen en uit dezelfde gemeente komen. En dan liefst ook nog een beetje van dezelfde leeftijd. Dat is heel moeilijk. Als je gaat clusteren, samenwerken met verschillende gemeenten, kan je tot een veel beter uitgebalanceerd aanbod komen.”

Niet alleen gemeenten zijn partij, ook tal van instellingen kopen bijvoorbeeld sportcoachtrajecten in bij het Steunpunt.

“We helpen sporters om in contact te komen met de vereniging die het beste bij ze past”

Amarant, een zorgaanbieder voor mensen met een verstandelijke beperking, is een van de convenantpartners. “Zij betalen ieder jaar voor 35 trajecten. Wij begeleiden daarbij 35 cliënten persoonlijk, met sportaanbod op maat. Wij zorgen ervoor dat ze activiteiten gaan doen die het beste bij hen passen. Ook het speciaal onderwijs koopt dergelijke sportcoachtrajecten bij ons in.”

“Voorop staat”, legt Couwenberg uit, “dat we iedereen zo veel mogelijk bij regulier beweegaanbod willen laten aansluiten en dat de sporters als volwaardig lid van die club worden opgenomen. We hebben liever vijftig verenigingen die openstaan voor mensen met een beperking binnen hun reguliere sportaanbod dan twintig verenigingen die speciaal aanbod hebben. Pas als dat niet lukt zou je een apart team, met een apart traject en een aparte trainer, moeten overwegen. Maar ook dan liefst nog binnen de structuur van die vereniging. Als een club daar ondersteuning

bij nodig heeft, bijvoorbeeld omdat de expertise ontbreekt, dan geven wij die. Gezamenlijke thema-avonden, begeleiding, het kan allemaal. Als de sporter met een beperking er maar bij gaat horen bij die club. Zo zorg je voor borging.”

“We geven verenigingen nooit financiële ondersteuning, we adviseren alleen. En we laten ze nooit los. Als de pilot is geweest en het aanbod staat, dan trekken we ons terug en laten ze hun eigen ding doen. Maar is het nodig, dan kan een vereniging altijd weer van onze expertise gebruikmaken.”

Met name voor sporters met een verstandelijke beperking is zo een zeer divers aanbod ontstaan. De laatste jaren neemt ook het sport- en beweegaanbod voor mensen met een lichamelijke beperking toe. Specifieke rolstoelvaardigheidstrainingen zijn populair en ook het aanbod binnen reguliere sportclubs groeit. “Sinds kort richten we ons ook op een voor ons nieuwe doelgroep, blinden en slechtzienden. We proberen een brug te slaan en ze via een intensief traject te leren kennen. Hierbij trachten we de doelgroep via verschillende kanalen te bereiken, zoals via patiëntenverenigingen, Zorgbelang, een praatgroep georganiseerd door welzijnsorganisatie ContourdeTwern, het platform gehandicaptenzorg van gemeente Tilburg en al bestaande sportverenigingen voor blinden en slechtzienden, Visio en Bartimeus. Ook door wijkteams op de hoogte te brengen van onze zoektocht naar mensen met een visuele beperking en te vertellen over de mogelijkheid die we hen willen bieden om aan een beweeg- of sportactiviteit te gaan deelnemen, proberen we met ze in contact te komen. Slechtzienden moet je vaak letterlijk in beweging zien te krijgen. Hoe minder je ziet, hoe minder je gaat doen. De kans is groot dat je dan in een isolement raakt.”

Breed draagvlak

Nadat het Tilburgse Sportloket vanuit de Provincie Noord-Brabant het verzoek kreeg om mee te werken aan een Brabantbreed netwerk van sportloketten werd

“Voorop staat dat we iedereen zo veel mogelijk bij regulier beweegaanbod willen laten aansluiten”

besloten een verdiepingsslag te maken. De Haan: “We zijn toen zelf ook weer de boer opgegaan. We hebben gezocht naar de witte vlekken in ons aanbod en ons gebied en hebben ons ingespannen deze aan te vullen. We zijn, net als in het verleden, gaan kijken welke gemeenten in de omgeving van onze regiogemeenten zouden willen aansluiten bij het Steunpunt. We hebben gesprekken gevoerd met verantwoordelijke ambtenaren, waarbij vanuit ons voorlichting is gegeven over de voordelen en mogelijkheden van een samenwerking. Toezegging tot samenwerking vanuit een gemeente is altijd leidend voor ons, daarna wordt contact gezocht met andere organisaties en sportaanbieders binnen die gemeente.”

Aan het samenwerkingsverband doen, zoals gezegd, zeven gemeenten mee. Er zijn - vanwege een gemeentelijke herindelings - gesprekken om tot een uitbreiding van het aantal deelnemende gemeenten te komen. Veel groter kan echter niet, want dan dreigen de onderlinge afstanden te groot te worden. De provincie wil vanzelfsprekend een sluitend netwerk, zonder

witte vlekken. Een dergelijk netwerk ligt niet vast, maar wordt socio-geografisch bepaald. “Op een gegeven moment stuit je natuurlijk op de grenzen van je regio.”

Er is niet één specifieke geformaliseerde vorm van samenwerking. Zoals het startpunt voor vrijwel iedere gemeente anders was, is de verbintenis ook nu nog niet voor iedereen hetzelfde. Met de een ligt er een strikt convenant, met andere gemeenten wordt de samenwerking ieder jaar na een korte briefwisseling verlengd. Andere gemeenten tekenen een contract en geven subsidie. Of ze veranderen van insteek. “Neem Goirle: dat deed mee, stopte en heeft vijf jaar geleden nieuw beleid geschreven. Vervolgens is besloten weer een contract met ons aan te gaan.”

Couwenberg: “Met Goirle hebben we nu een akkoord voor vier jaar, dat hoeven we niet ieder jaar aan te passen. De gemeente Oisterwijk heeft de bijdrage vervat in een subsidie. Die moeten we ieder jaar aanvragen. Ook in Hilvarenbeek zijn we speciaal omschreven in het gemeentebestuur en is er jaarlijkse subsidie.”

Per gemeente wordt afgesproken wat met de gelden, subsidies en ‘uren’ wordt gedaan. “Dat leggen we duidelijk vast.”

Van belang is dat het dossier in iedere gemeente uitgebreid bekend is en niet bij slechts één enthousiaste ambtenaar ligt. “Zoals je ook bij verenigingen een breed draagvlak moet hebben. Als je afhankelijk wordt van die ene ambtenaar, wethouder of vrijwilliger, loop je het risico dat het opeens stopt.”

Continuïteit waarborgen is het belangrijkste. Daarom ook wordt er niet zomaar een eind gemaakt aan de samenwerking met verenigingen uit gemeenten die vanwege bezuinigingen (tijdelijk) zijn afgehaakt. Couwenberg: “Onze dienstverlening wordt dan alleen wat minder groot. Maar we willen het aanbod niet kwijtrafen.”

“Dat gemeenten op hun geld passen is natuurlijk terecht. Maar vaak zijn ze onvoldoende geïnformeerd waardoor ze hun bijdrage aan het Steunpunt terugschrijven of afschaffen. Stel dat een gemeente

5.000 euro inlegt, dan wil ze logischerwijs weten wat ze daarvoor terugkrijgt. Maar soms wordt er mede met dat geld aanbod gecreëerd in een aanpalende gemeente. Dan moet je kunnen uitleggen dat we dit doen als regio, dat iedereen participeert en medeverantwoordelijk is”, aldus De Haan.

DNA

Juist die saamhorigheid is een belangrijk punt in de samenwerking. “Je moet elkaar wat gunnen. Het gaat er niet om of je een rolstoelbasketbalteam in Tilburg óf in Waalwijk start, het gaat erom dat je het samen voor elkaar krijgt. Heb je zeven spelers in Tilburg en één in Waalwijk, dan weet je waar je dat team het beste kunt laten opstarten. Anderzijds, hoewel Tilburg de grootste gemeente is binnen het samenwerkingsverband en de absolute getallen hier hoger zijn, moet je natuurlijk waar mogelijk ook nieuwe initiatieven in de randgemeenten ondersteunen en aanmoedigen.”

Om die reden staat op geen van de uitingen, zoals de Sport- & Bewegwijzer, nog langer het logo van de gemeente Tilburg, maar is er een specifiek logo van het Steunpunt Aangepast Sporten Midden-Brabant. De Haan: “Dat het aanvankelijk wel gebeurde, was logisch. Tilburg communiceerde, drukte de wijzer en betaalde de rekening. Maar het betekende ook dat mensen in Waalwijk en Loon op Zand zich niet aangesproken voelden en dat veel potentiële sporters niet beseften dat zij ook aanspraak op het aanbod konden maken. Het is nu echt iets gezamenlijks. Zo moet je zorgen dat je zaken kunt borgen.”

Tilburg, Europese Sportstad van 2016, blijft echter de kar trekken. Couwenberg: “We hebben hier inmiddels veel ervaring opgedaan en daar willen we anderen van laten meeprofiten. Focus op de doelgroep, gemeenteoverstijgend denken en met z'n allen uitstralen dat we het samen willen doen en als regio sterk willen staan, dat is ons DNA geworden.” ■

Wat staat beschreven in de beleidsnota's van de deelnemende gemeenten?

Tilburg (sportnota)

“Het nieuwe gehandicapten sportbeleid Grenzeloos actief richt zich erop dat het sportaanbod voor mensen met een beperking dichtbij huis beschikbaar moet zijn. Dit betekent, in de eigen buurt, zoveel mogelijk bij bestaande sportverenigingen. De verantwoordelijkheid voor een passend sport- en beweegaanbod ligt bij lokale en regionale partijen. In Tilburg is het sport- en beweegaanbod voor mensen met een beperking al jaren in goede handen bij ons Steunpunt Aangepast Sporten Midden-Brabant.

Mensen met een zorgbehoefte, veelal ouderen en mensen met een beperking, zijn voor een groot deel zelf verantwoordelijk voor de noodzakelijke ondersteuning. Juist voor deze groepen kan sport en bewegen de (dure) zorgbehoefte verminderen of uitstellen naar een latere leeftijd.

Uit landelijk onderzoek blijkt dat mensen met een beperking minder vaak sporten en bewegen dan mensen zonder beperking. Terwijl juist deze mensen hiermee een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan hun gezondheid en sociaal welbevinden. Ons Steunpunt Aangepast Sporten Midden-Brabant richt zich op een breder gebied dan alleen Tilburg. Er is dan ook een wisselwerking van sport- en beweegaanbod dat de gemeentegrenzen overstijgt. We richten ons op alle mensen met een beperking, fysiek, verstandelijk, mensen met gedragsproblematiek (autisme, ADHD, enz.), maar ook chronisch zieken. Op dit moment nemen ongeveer 7000 Tilburgers met een beperking deel aan sport- en beweegactiviteiten. Voor de komende periode willen we het aantal deelnemers van deze specifieke doelgroepen in Tilburg aan structurele sportactiviteiten van sportaanbieders met 2% verhogen. Hierbij baseren we ons op de gegevens van de samenwerkingspartners (sportverenigingen, instellingen) van het Steunpunt, zoals we dat al enkele jaren doen.”

Oisterwijk (kadernota)

In de Kadernota sport en bewegen 2013-2030 van Oisterwijk wordt de regionale aanpak benoemd en staat vermeld dat deze in de toekomst wordt verbreed naar meer doelgroepen. De andere gemeenten zijn ieder op hun eigen manier bezig met het vormgeven van nieuw sportbeleid. Door individuele gesprekken met de ambtenaren die verantwoordelijk zijn om de plannen voor het aangepast sporten te bespreken heeft het Steunpunt indirect invloed.

Waalwijk en Goirle

In Waalwijk en Goirle worden voorbereidende afstemmingsbijeenkomsten georganiseerd, waar ook het Steunpunt als gesprekspartner bij betrokken is.

Hilvarenbeek

Hilvarenbeek is momenteel bezig met het ontwikkelen van een sportvisie door middel van een onderzoek. Hierbij is ook de expertise van het Steunpunt ingeroepen om de belangen van de sporters met een beperking in deze visie te verwoorden. Die visie moet het uitgangspunt worden voor een gemeentelijk sportbeleid dat goed aansluit bij de manier waarop alle inwoners willen sporten en de voorzieningen die ze daarbij nodig hebben.

Door tijdens besprekingen en bovengenoemde bijeenkomsten het belang van sport- en beweegmogelijkheden voor mensen met een beperking en de kracht van de regionale samenwerking steeds onder de aandacht te brengen, blijft er binnen al deze gemeenten draagvlak voor deelname aan het Steunpunt.